

Bjergsalamander (*Ichthyosaura alpestris*) indført til Bernstorffsparken i det nordlige København

Kan det forsvares at flytte bjergsalamandre?

Henrik Bringsøe¹

Bjergsalamander, *Ichthyosaura alpestris* (tidligere *Triturus alpestris*), er i Danmark blot kendt fra en lille del af Sønderjylland, nemlig skovene ved Aabenraa og et skovområde langs Flensborg Fjord, hvilket samtidigt er den nordligste del af artens samlede udbredelse (Mikkelsen 1993, Mikkelsen & Bringsøe 1995). Disse forekomster betragtes som naturlige, dvs. bjergsalamanderen er selv vandret dertil. I Danmark er arten stærkt knyttet til løvskov og blandingsskov. Den har formodentlig været under vandring nordpå, men omfattende skovfældninger for 300-400 år siden gav udstrakte skovløse arealer, der resulterede i en barriere, som forhindrede videre spredning nordpå i Jylland (Bringsøe & Mikkelsen 1993). Bjergsalamander er vidt udbredt ned gennem f.eks. Tyskland, selv

om udbredelsen i Slesvig-Holsten i dag er fragmenteret (Berger & Günther 1996, Drews 2005). Desuden er arten vidt udbredt i Mellemeuropa, og den er mere sporadisk forekommende i Sydeuropa (Roček et al. 2003, Glandt 2015). Indtil for nylig havde vi ikke kendskab til danske forekomster uden for den naturlige udbredelse, men det forhold har nu ændret sig!

Den 15. august 2017 henvendte biolog Thomas Vikstrøm sig til mig, fordi der i Gentofte var fundet to ganske særegne salamandre, som ikke tidligere var set dér. Han sendte mig to billeder af den ene salamander, som var blevet fotograferet fra undersiden. Det var tydeligt at se, at det var en voksen hun af Bjergsalamander, *I. alpestris*. Senere modtog jeg et billede af

den anden salamander, som også var en voksen hun af Bjergsalamander. Naturvejleder Jakob Müller havde netop fundet de to salamandre på land i Bernstorffsparken eller Bernstorff Slotshave.

Den 20. august 2017 besøgte jeg selv Bernstorffsparken, og jeg ledte efter salamandre på land nær et skovvandhul, der i mine øjne var det eneste oplagte fiskefrie vandhul i parken. Jeg fandt to unger under nedfaldne grene. Den ene havde en totallængde på 49 mm (21 mm hoved og krop + 25 mm hale), og den anden 64 mm (35 mm + 29 mm). Se fig. 1-2. Vandhullet var et "traditionelt" skovvandhul med overfladen dækket af Liden Andemad (fig. 3), men kun om foråret og forsommeren kan vi vente at finde voksne salamandre i

Summary

Alpine Newt (*Ichthyosaura alpestris*) established after unauthorised introduction in Gentofte, north of Copenhagen, far from its natural Danish distribution. Is translocation of the Alpine Newt acceptable?

In August 2017, a hitherto unknown population of the Alpine Newt, *Ichthyosaura alpestris*, was recorded in the northern outskirts of Copenhagen on the island of Zealand, eastern Denmark. During August, October and November, a total of 14 or 15 individuals (adults and juveniles) were found under dead wood on the forest floor. The locality, named Bernstorffsparken or Bernstorff Slotshave (situated in Gentofte), is an urban park of 61 hectares and less than half consists of deciduous forest. There is one pond free of fish and most newts have been found near that pond. Yet another water body with at least some breeding success probably exists further south because juveniles were recorded in that area. The risk for this newt's ability to disperse to a major forested habitat named Jægersborg Dyrehave to the north is judged. The locality is separated from this habitat by roads with heavy traffic. It is an open question whether *I. alpestris* will be able to cross the roads during rainy nights. But to the south it may be able to colonise nearby garden ponds if any should exist there though there are also roads with much traffic a bit further south.

On this new finding site, *I. alpestris* has certainly been introduced illegally by humans. In 1987 or 1988 a local amateur herpetologist informed the author of recent and unauthorised collection of some individuals of this species in Harzen, Germany, and subsequent release in Gentofte 2 km from Bernstorffsparken. Now the population seems well-established. It probably originates from Harzen.

The author considers it unfortunate that *I. alpestris* has been introduced to Zealand though it will most probably not cause any harm to the indigenous fauna and flora.

Another and very recent case of translocation of *I. alpestris* in Denmark – within its natural range in southeastern Jutland – is also mentioned and commented upon. It is argued the numerous cases of state-authorised translocation of various animal species in Denmark may well have led to a general misunderstanding in the public that moving animals will be beneficial to the fauna and biodiversity. Apart from the two cases mentioned in this report translocation of *I. alpestris* has never been carried out in Denmark. The national Danish conservation authorities are encouraged to be more cautious about allowing translocation.

Keywords: Caudata, Salamandridae, *Ichthyosaura alpestris*, Alpine Newt, distribution, introduction, translocation, Denmark, Zealand, Germany, habitat, deciduous forest

¹ Irisvej 8, 4600 Køge. bringsoe@email.dk

Figur 1. Et billede fra 20. august 2017: De to stærkt blåmarmorerede ungdyr af Bjergsalamander sammen med en voksen han af Lille Vandsalamander fra Bernstorffsparken. Alle tre er i landfase. Unge bjergsalamandre har en mere eller mindre tydelig gul til rød rygstribe, i det mindste i nakkeregionen. Foto: Henrik Bringsøe.

Photo from August 20 2017: The two juvenile Ichthyosaura alpestris with blue marbling together with an adult male Lissotriton vulgaris from Bernstorffsparken. All three individuals are in terrestrial phase. A more or less distinct yellowish to reddish vertebral stripe is present in young I. alpestris, at least in the region just behind the head.

Figur 2. Undersiden af den mindste unge af Bjergsalamander på 49 mm fra 20. august 2017. Den ensfarvede orange bug og strube – undertiden med få små prikker – adskiller arten fra de to andre danske salamandre. Foto: Henrik Bringsøe.

The belly of the smallest juvenile Ichthyosaura alpestris (49 mm) from August 20 2017. Contrary to the two other Danish newts the orange belly and throat are generally unspotted.

vandfase. Under et besøg den 2. oktober fandt jeg yderligere to bjergsalamandre, én voksen hun på 100 mm (56 mm + 44 mm) og ét ungdyr på 66 mm (37 mm + 29 mm). Se fig. 4. Endelig fandt jeg 11. november tre unger af Bjergsalamander med totallængder på hhv. 49 mm, 49 mm og 50 mm på skovbunden i den absolut sydligste del af Bernstorffsparken. Det sted var ca. 400 meter fra ovennævnte skovvandhul, men kun

ca. 150 meter fra Svanedammen, som er en typisk ”park-sø” med en ø, og som måler ca. 90 meter x 30 meter. Observationerne blev indtastet på www.fugleognatur.dk.

I slutningen af august blev Bernstorffsparken besøgt af andre brugere på Fugleognatur.dk, og flere fandt også bjergsalamandre – i alt otte bjergsalamandre (syv voksne og én unge) blev indtastet af andre end

undertegnede. Hvor vidt de i alt 15 observationer udgøres af forskellige salamandre, kan ikke afgøres, men at dømme ud fra billeder og fundsteder vil jeg mene, at de 15 observationer har været udgjort af 14 eller 15 individer. Ydermere er tre andre paddearter blevet fundet i parken: Lille Vandsalamander (*Lissotriton vulgaris*), Butsnudet Frø (*Rana temporaria*) og Skrubtudse (*Bufo bufo*).

Med udgangspunkt i mit seneste fund af tre unger helt mod syd i parken vurderer jeg, at det nævnte skovvandhul (fig. 3) sandsynligvis ikke er artens eneste ynglevandhul for denne population. Disse tre unger kan have stammet fra Svanedammen beliggende 150 meter væk, endskønt den kun er suboptimal. I den dam lever der fisk, bl.a. karper (*Cyprinus carpio*) og karusser (*Carassius carassius*) (Lars Friis, pers. comm. 2017). Men lidt syd for parken kan der tillige være havedamme, hvor Bjergsalamander yngler. De to første fund af voksne hunner mod syd fra den 15. august støtter den teori.

Bernstorffsparken eller Bernstorff Slotshave er en såkaldt romantisk landskabshave og er anlagt i slutningen af 1760'erne i fransk rokokostil. Hovedbygningen er Bernstorff Slot fra 1765, og den er en af de tidligste nyklassicistiske bygninger i Danmark. Parken dækker et areal på i alt 61 hektar. Udover den kultiverede have er en del af parken relativt vild skov, som ikke kultiveres. Skønsmæssigt udgør den ”vilde” del af parken 1/3-1/2 af Bernstorffsparken, og det er den del, der formodes at være hovedhabitatet for Bjergsalamander. Parken er mod nord og øst omgivet af stærkt trafikerede veje og mod vest en temmelig trafikeret vej. Derimod er der kun villaveje umiddelbart syd for parken, men yderligere 100-200 meter mod syd er der veje med megen trafik.

Det er generelt ikke helt let at finde bjergsalamandre på land, hvor de skjuler sig godt. Fundene tyder således på, at vi har at gøre med en stabil og veletableret ynglepopulation af arten.

Figur 3. Sandsynligvis et vigtigt yngle-vandhul i Bernstorffsparken. Foto: Henrik Bringsøe.

Probably an important breeding pond in Bernstorffsparken.

Hvor stammer Gentoftes bjergsalamandre fra?

Straks da jeg fik kendskab til bjergsalamandre i Bernstorffsparken, havde jeg mistanke om, hvordan de var kommet dertil. Forekomsten kunne ikke være naturlig, da den befinder sig langt fra de naturlige populationer ved Aabenraa og Flensborg Fjord.

I 1987 eller 1988 mødte jeg en gentoftborger i Nordisk Herpetologisk Forening, hvor vi var medlemmer. Jeg kendte manden som en rar og troværdig mand. Han fortalte mig, at han netop havde været på en ferietur til Harzen i det centrale Tyskland og havde oplevet talrige bjergsalamandre. Han havde taget nogle med til Gentofte, hvor han havde udsat dem i et vandhul. Jeg var bestemt ikke begejstret for den handling, men han bedyrede, at det

lå isoleret, og at salamandrene ikke kunne vandre til andre lokaliteter.

Efter en del søgen lykkedes det mig for nylig at genfinde manden. Han havde ikke udsat bjergsalamandre i Bernstorffsparken, men havde i 1987 eller 1988 sat ca. 10 voksne bjergsalamandre ud 2 km nordnordvest herfor, nærmere betegnet nær Hjortekær Vandtårn ved Trongårdvej og Hjortekærsvvej! Lokaliteten ses øverst til venstre på kortet, fig. 6.

Jeg var enig med manden, der havde stået for udsætningen, i at flere bjergsalamandre næppe selv var vandret de 2 km mod sydsydøst til Bernstorffsparken, fordi ruten går over stærkt trafikerede veje, og fordi den direkte vej går gennem Jægersborg Dyrehave. Havde de formået at vandre den strækning, ville de med stor sandsynlig-

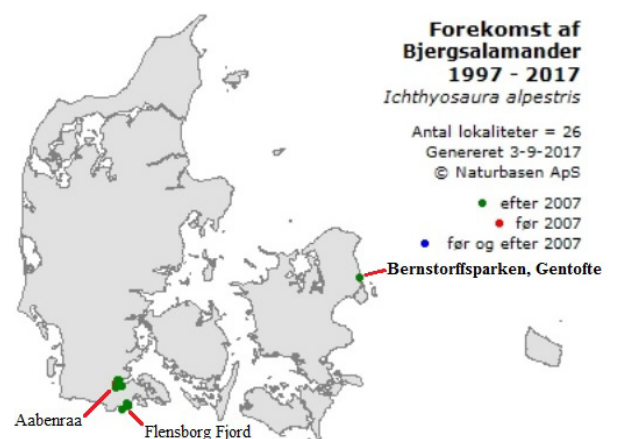
hed også have etableret sig i Dyrehaven, som er velundersøgt, og her er der endnu ikke fundet bjergsalamandre. Det virker sandsynligt, at en tredje person har flyttet bjergsalamandre de 2 km til Bernstorffsparken. Vi ved ikke, hvornår de er kommet dertil.

Én voksen hun, som jeg fandt i Bernstorffsparken i 2018, gav en indikation af udenlandsk oprindelse, idet den havde ca. 25 mørke pletter (flere sammensmeltede) på struben. Den kan ses afbildet på Fugleognatur.dk. Den slags forefindes regelmæssigt i bl.a. Tyskland. Men jeg og andre i Bjergsalamandergruppen har aldrig fundet individer med mere end 3-5 pletter på struben i Sønderjylland. Individer med en så stærkt plettet strube kan sikkert forekomme dér, men vi har grund til at antage, at de i så fald må være sjældne.

Alt i alt finder jeg det mest sandsynligt, at populationen i Bernstorffsparken har sin oprindelse i Harzen.

Figur 4. Voksen hun af Bjergsalamander på 100 mm totallængde. Den mangler en stærkt farvet rygstribe, som kun forekommer ved unger. Foto: Henrik Bringsøe.
Adult female Ichthyosaura alpestris with a total length of 100 mm. A bright vertebral stripe is absent in adult females.

Figur 5. Bjergsalamanderens nuværende udbredelse (september 2017) i Danmark inklusive forekomsten i Gentofte, hvortil mennesket har indført arten. Kortet er gengivet og bearbejdet fra Fugleognatur.dk med tilladelse herfra.
The current distribution of Ichthyosaura alpestris in Denmark (September 2017) including the occurrence in Gentofte to where it has been introduced by Man. From Fugleognatur.dk.

Hvad skal vi stille op med bjergsalamandrene i Bernstorffsparken?

I Bjergsalamandergruppen (www.bjergsalamander.dk) er vi modstandere af at flytte bjergsalamandre. Det være sig flytning fra ét vandhul til et andet i samme område eller flytning til dele af landet, hvor arten ikke findes i forvejen. Sådanne flytninger kan bidrage til at forplumre naturens autenticitet, og populationerne i Sønderjylland er antagelig så stærke, at der ikke er et dokumenteret behov for at flytte bjergsalamandre dér.

På den baggrund er jeg heller ikke begejstret for, at arten nu er blevet flyttet til det nordlige København. Men da den lader til at være veletableret i Bernstorffsparken, må vi nok acceptere, at der nu er en bestand dér. Selv om arten sandsynligvis ikke vil udrette skade på naturligt hjemmehørende arter, vil jeg finde det beklageligt, hvis den skulle sprede sig til andre levesteder i omegnen eller andre dele af Sjælland.

Spontan spredning fra Gentoft-bestanden vil nok være en balance mellem nærhed til egnede leve- og ynglesteder versus forskellige barrierer i bylandskabet, ikke mindst infrastruktur. Fra Bernstorffsparken er der godt 500 meter til Jægersborg Dyrehaves sydlige udkant (fig. 6). Bjergsalamandre kan meget vel vandre så langt, men her er en væsentlig faktor, at dyrene skal passere bl.a. den stærkt trafikerede Jægersborg Allé. Jeg vurderer, at de nærmeste optimale paddevandhuller i Jægersborg Dyrehave befinder sig i Ulvedalene 1,5 km nord for Bernstorffsparken. For at komme hertil skal Klampenborgvej, der også er stærkt trafikeret, tillige krydse! Men tættere på Bernstorffsparken er der flere vandhuller, hvor en vis ynglesucces ville kunne forekomme, ligesom der også kan være havedamme, som vil kunne fungere som "trædesten" i en potentiel spredning mod nord. Bjergsalamandre kan vandre i våde forårsnætter, hvor biltrafik generelt er begrænset. Et åbent spørgsmål er, om arten ved egen hjælp vil kunne krydse de stærkt trafikerede veje som Jægersborg Allé og

Lokal flytning af bjergsalamandre ved Aabenraa – godkendt af Miljøstyrelsen

Fra 1987 og fremefter er der i bjergsalamanderens naturlige sønderjyske udbredelse systematisk blevet nyetableret og oprenset vandhuller, hvortil salamandrene selv er vandret. Eksempelvis skete der på den måde mere end en seksdobling af bekræftede ynglevandhuller (fra 32 til 201) for arten fra 1988 til 1997 (Bringsøe & Mikkelsen 1997). Herefter har vi i Bjergsalamandergruppen prioriteret at fastholde den gode tæthed af ynglevandhuller ved primært at oprense vandhuller, når nogle af dem med tiden på forskellige måder er blevet forringede. Ved udgangen af 2017 har vi konstateret 242 ynglevandhuller af Bjergsalamander i denne del af Sønderjylland. På baggrund af den plejeindsats betragtes arten ikke længere som akut truet i Danmark.

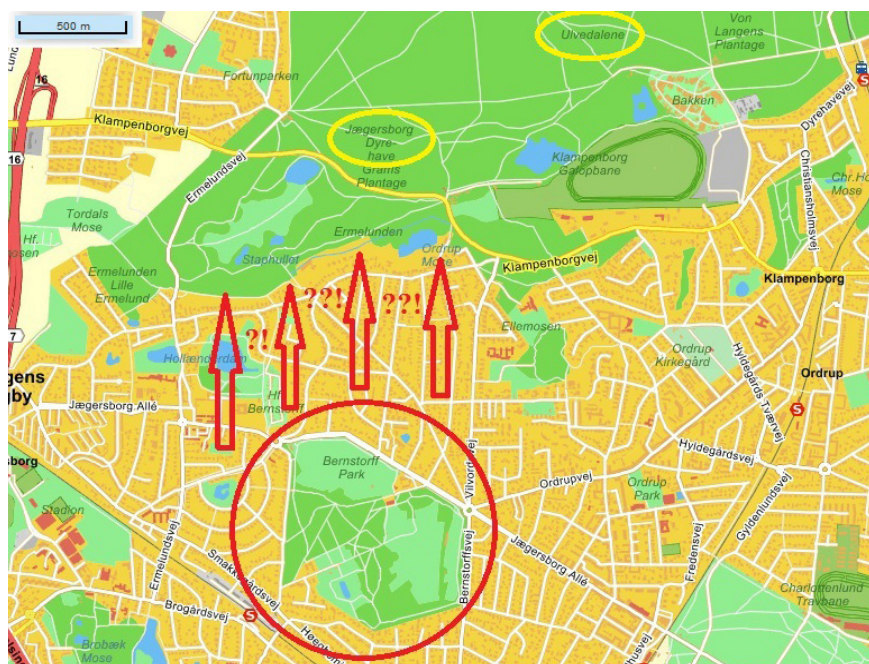
Takket være denne omfattende vandhulspleje i Sønderjylland er Bjergsalamander reelt reddet, og vi har i dag stabile populationer (jf. nedenfor). Ikke desto mindre har Miljøstyrelsen accepteret (i brev af 20. juni 2017), at der flyttes bjergsalamandre til et skovområde ved Hostrupskov og Krusmølle (sydøst for Aabenraa), hvor arten ikke findes i forvejen. I styrelsens dispensation anføres, at der her er gode muligheder, for at bjergsalamanderen kan finde et nyt levested, som den ikke selv kan vandre til pga. den brede Flensborgvej, der udgør en barriere. Arbejdet udføres af konsulentfirmaet Ravnhøj Consult i samarbejde med Aabenraa Kommune og ejendomsselskabet Tanganyika A/S.

Jeg synes, der mangler en eksakt begrundelse for, hvorfor det skulle være nødvendigt at flytte bjergsalamandre til det nævnte område. Men det nævnes, at "*arten ikke ved egen hjælp kan brede sig*". Det anføres også, at der er anlagt nye vandhuller, skovrejsningsområder og åbent land, så der hermed er "*skabt særdeles gode muligheder for bjergsalamanderen, som her vil kunne finde et nyt stort levested*".

Flytningen af bjergsalamandre til skovområdet sydøst for Aabenraa bunder således ikke i et behov for at redde arten i Sønderjylland. Jeg synes, det er en glidebane at tillade flytning af dyrearter på et så løst grundlag. I Bjergsalamandergruppen taler vi undertiden med folk, der "tilbyder" at række bjergsalamanderen en hjælpende hånd ved at sætte adskillige individer ud f.eks. længere nordpå i Jylland, fordi de har læst, at det er populært at flytte og udsætte dyrearter i forskellige dele af Danmark med myndighedernes accept! Jeg mener, vi skal være os for flytninger, der er lige så overflødige som den her omtalte flytning i Sønderjylland.

i Jægersborg Dyrehave Klampenborgvej. Biltrafikken er begrænset om natten, men en salamander vil ofte bruge adskillige minutter på at krydse en vej, hvorfor selv få biler sandsynligvis vil tage livet af mange salamandre på en vej. Det vil kræve, at mindst én han og én hun formår at krydse en vej nogenlunde samme sted, så de ankommer til samme egnede vandhul. En parret hun, der har optaget en spermatofor eller sædpakke i sin kloak, vil ikke forlade vandhullet, hvor den er blevet parret, før

de befrugtede æg er afsat. Imidlertid kendes enkelte tilfælde, hvor en hun har lagt befrugtede æg, selv om den ikke har været parret den pågældende sæson, hvilket betyder, at den har opbevaret levedygtig sæd i sit spermathec eller sædgemme i mindst ét år (Rimpp & Fritz 2007). Teknisk set kan det tænkes, at Bjergsalamander således vil kunne vandre nordpå til f.eks. Jægersborg Dyrehave, endskønt sandsynligheden virker lille. Trods den ringe sandsynlighed vil det næppe være muligt at vurdere ob-

Figur 6. Oversigtskort over Bernstorffsparken og potentielle spredningskorridorer af Bjergsalamander videre nordpå til Jægersborg Dyrehave, i særdeleshed Ulvedalene. Jeg anser dog risikoen for spredning ved menneskets hjælp for at være større. Bjergsalamander blev i 1987-1988 udsat nær den røde plet i det næsten kvadratiske grønne areal øverst til venstre på kortet. Kortet er gengivet og bearbejdet med tilladelse fra Geodatastyrelsen. *Map of Bernstorffsparken and potential dispersal corridors of *Ichthyosaura alpestris* further north to other forested areas. However, I consider the risk for dispersal caused by humans greater. Alpine Newts were released in 1987-1988 near the red spot in the nearly square-shaped green area in the upper left corner of the map.*

jektivt, om arten på et tidspunkt vil kunne kolonisere habitater mod nord.

En større risiko ligger i, at mennesker kan finde på at fange bjergsalamandre og flytte dem til andre dele af omegnen eller endog længere væk på Sjælland. Det kan tænkes, at ejere af havedamme gerne vil have sådan en ny smuk "beboer" i deres lille vandhul i haven. Bor man tæt på skov, vil bjergsalamandre sagtens kunne vandre fra en havedam til vandhuller i skoven, såfremt de ikke skal passere en stærkt trafikeret vej. Sådanne flytninger vil forhåbentlig ikke blive foretaget.

For god ordens skyld skal det betones, at flytning af bjergsalamandre fra Gentofte til de eksisterende populationer i Sydøstjylland ville være særdeles uheldig, fordi Gentofte-dyrene sandsynligvis stammer fra Harzen. Der kan meget vel være betydelige genetiske forskelle mellem bjergsalamandre fra hhv. Sønderjylland og Middtyskland.

Bjergsalamander er fredet i Danmark i medfør af "Bekendtgørelse om fredning af visse dyre- og plantearter og pleje af tilskadekommet vildt". Den beskyttelse skal vi alle respektere, også i Bernstorffsparken (<https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=183107>).

EFTERSKRIFT

Den 7. april 2018 besøgte jeg Bernstorffsparken mhp. at registrere voksne bjergsalamandre i ynglevandhuller. Arbejdet foregik ved at ketsje efter salamandre i vandet. Jan Grathwohl, Kristian Stengaard Munkholm, Carina Pilgaard, Mikkel Rødvig og Tine Sønderby deltog også i feltarbejdet. I skovvandhullet, som jeg omtaler i artiklen, fangede vi:

- 10 Bjergsalamander (7 hanner og 3 hunner)
- 38 Lille Vandsalamander (15 hanner og 23 hunner)
- 1 Butsnudet Frø (1 hun)

Vi ketsjede også i den store Svanedam. Eneste registrerede padde var Lille Vandsalamander, af hvilken vi fangede 5 individer. Vi fangede talrige fisk, dvs. Karusse, Skalle og Suder.

Vi fandt ikke flere egentlige vandhuller, men ketsjede også i vandfyldte grøfter og vandløb, dog uden resultat. Oversvømmede arealer blev ikke undersøgt. Vi ledte ikke efter havedamme umiddelbart syd for parken.

De nævnte padder var i yngletilstand: Ægfyldte hunner og hanner i yngledragt og med opsvulmet kloak. Det var således overordentlig sandsynligt, at de ville yngle i de pågældende vandhuller i løbet af kort tid. Jeg nævner også, hvilke andre padder vi fandt i vandhullerne, da de sætter os lidt bedre i stand til at vurdere de pågældende vandhullers egnethed for Bjergsalamander som yngledam. I Sønderjylland inden for artens naturlige udbredelse finder jeg ofte alle tre danske salamanderarter i gode vandhuller. Lille Vandsalamander er den mindst krævende, hvad angår vandhullernes kvalitet. På den anden side er denne ofte mindre sky end Bjergsalamander, der nok i lidt højere grad er tilbøjelig til at svømme ud mod midten i de dybere partier af vandhuller, når man går og fisker i dem.

Observationerne bekræfter, at skovvindhullet er den deciderede basisdam for Bjergsalamander i Bernstorffsparken, og at evt. ynglesucces i Svanedammen må være meget begrænset pga. de mange fisk.

TAK

Thomas Bille (Holme Olstrup), Knud N. Flensted (Dansk Ornitologisk Forening), Lars L. Friis (Slots- og Kulturstyrelsen), Magnus Jensen Hauch (Gentofte Rådhus), Thomas Eske Holm (Naturbasen, Danmarks Fugle og Natur), Jakob Müller (Ordrup Hus Naturværksted, Gentofte Kommune) og Thomas Vikstrøm (Dansk Ornitologisk Forening) har bidraget med værdifulde oplysninger og berigende diskussioner. Jeg takker Uffe Scheer Mikkelsen, formand for Bjergsalamandergruppen, for gode råd og for sin forbilledlige indsats med at bevare Bjergsalamander i Sønderjylland gennem årtier.

LITTERATUR

- Berger H & Günther R (1996) Bergmolch – *Triturus alpestris* (Laurenti, 1768). In: Günther R (Hrsg) Die Amphibien und Reptilien Deutschlands. Gustav Fischer Verlag, Jena: 104-120.
- Bringsøe H & Mikkelsen US (1993) The Distribution of *Triturus alpestris* (Amphibia, Caudata) at its Northern Limit, in South Denmark. Brit Herpetol Soc Bull (44): 16-28.
- Bringsøe H & Mikkelsen US (1997) Newt in progress: Status for *Triturus alpestris* in Denmark. Mem Soc Fauna Flora Fennica 73(3-4): 105-108.
- Drews A (2005) Bergmolch, *Triturus alpestris* (Laurenti, 1768). In: Klinge A & Winkler C (Bearb): Atlas der Amphibien und Reptilien Schleswig-Holsteins. Landesamt für Natur und Umwelt des Landes Schleswig-Holstein, Flintbek: 38-41.
- Glandt D (2015) Die Amphibien und Reptilien Europas – Alle Arten im Porträt. Quelle & Meyer Verlag, Wiebelsheim.
- Mikkelsen US (1993) Bjergsalamanderen (*Triturus alpestris*) i Danmark. Status 1949-1992. Flora og Fauna 99(1): 3-9.
- Mikkelsen US & Bringsøe H (1995) Bjergsalamanderen i Sønderjylland – eneste danske padde i klar fremgang. In: Bringsøe H & Graff H (red) Bevarelsen af Danmarks padder og krybdyr. Nord Herpet Foren, Køge: 32-36.
- Rimpp K & Fritz K (2007) Bergmolch – *Triturus alpestris* (Laurenti, 1768). In: Laufer H, Fritz K & Sowig P (Hrsg) Die Amphibien und Reptilien Baden-Württembergs. Eugen Ulmer Verlag, Stuttgart: 191-206.
- Roček Z, Joly P & Grossenbacher K (2003) *Triturus alpestris* (Laurenti, 1768) – Bergmolch. In: Grossenbacher K & Thiesmeier B (Hrsg) Handbuch der Reptilien und Amphibien Europas. Band 4/IIA, Schwanzlurche (Urodela) IIA. AU-LA-Verlag, Wiebelsheim: 607-656.

